

Readability of the 8th Grade Turkish Textbooks

Türkçe Dersi 8. Sınıf Kitabındaki Metinlerin Okunabilirliği*

Yasemin Baki**

Geliş / Received: 15.03.2018

Kabul / Accepted: 18.04.2019

ABSTRACT: In this study, it was aimed to determine the word and sentence lengths of the texts of the 8th grade Turkish textbooks and to determine the readability levels of these texts and to examine the appropriateness of the texts to the class level. In this research carried out by the qualitative research methodology, the document review and its design were used. In the analysis of the data, descriptive analysis was used. As a result of this analysis, sentences and word lengths of the texts, frequency and percentage values of the obtained findings about the readability levels were shown in tables and graphs. In the determination of the words, sentence lengths and readability of the texts, Ateşman's (1997) readability formula adapted to Turkish from Flesch and the readability formula developed by Çetinkaya (2010) were used. 22 texts in the 8th grade Turkish textbook prepared by MEB (Ministry of National Education) Publications were analyzed in the research and the free reading texts included the research, but the poems excluded from the scope of the research. As a result of the study, it has been found that the texts are generally more appropriate to the class level, and that the narrative texts are simpler and more readable than the informative texts.

Keywords: Turkish textbook, text, reading, readability, comprehensibility.

ÖZ: Bu araştırmada 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kelime ve cümle uzunluklarının belirlenmesi ve bu metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenerek metinlerin sınıf düzeyine uygunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Nitel araştırma metodolojisiyle gerçekleştirilen bu araştırmada, doküman inceleme deseni kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Bu analiz sonucunda metinlerin cümle ve kelime uzunlukları, okunabilirlik düzeylerine ilişkin elde edilen bulgulara ilişkin frekans ve yüzde değerleri tablolar ve grafikler şeklinde gösterilmiştir. Metinlerin kelime, cümle uzunlukları ve okunabilirliklerinin tespitinde, Ateşman'ın (1997), Flesch'ten Türkçe'ye uyarladığı okunabilirlik formülü ve Çetinkaya'nın (2010) geliştirdiği okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Araştırmada MEB Yayınları tarafından hazırlanan 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki 22 metin incelenmiş, araştırmaya serbest okuma metinleri de dâhil edilmekle birlikte şiirler araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırma sonucunda metinlerin genel olarak sınıf düzeyine uygun olduğu bununla birlikte öyküleyici metinlerin, bilgilendirici metinlere göre daha basit, okunabilirlik düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Türkçe ders kitabı, metin, okuma, okunabilirlik, anlaşılabilirlik.

*Bu araştırma Ders Kitapları Uluslararası Sempozyumunda (DEKUS, 2018) sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş şeklidir.

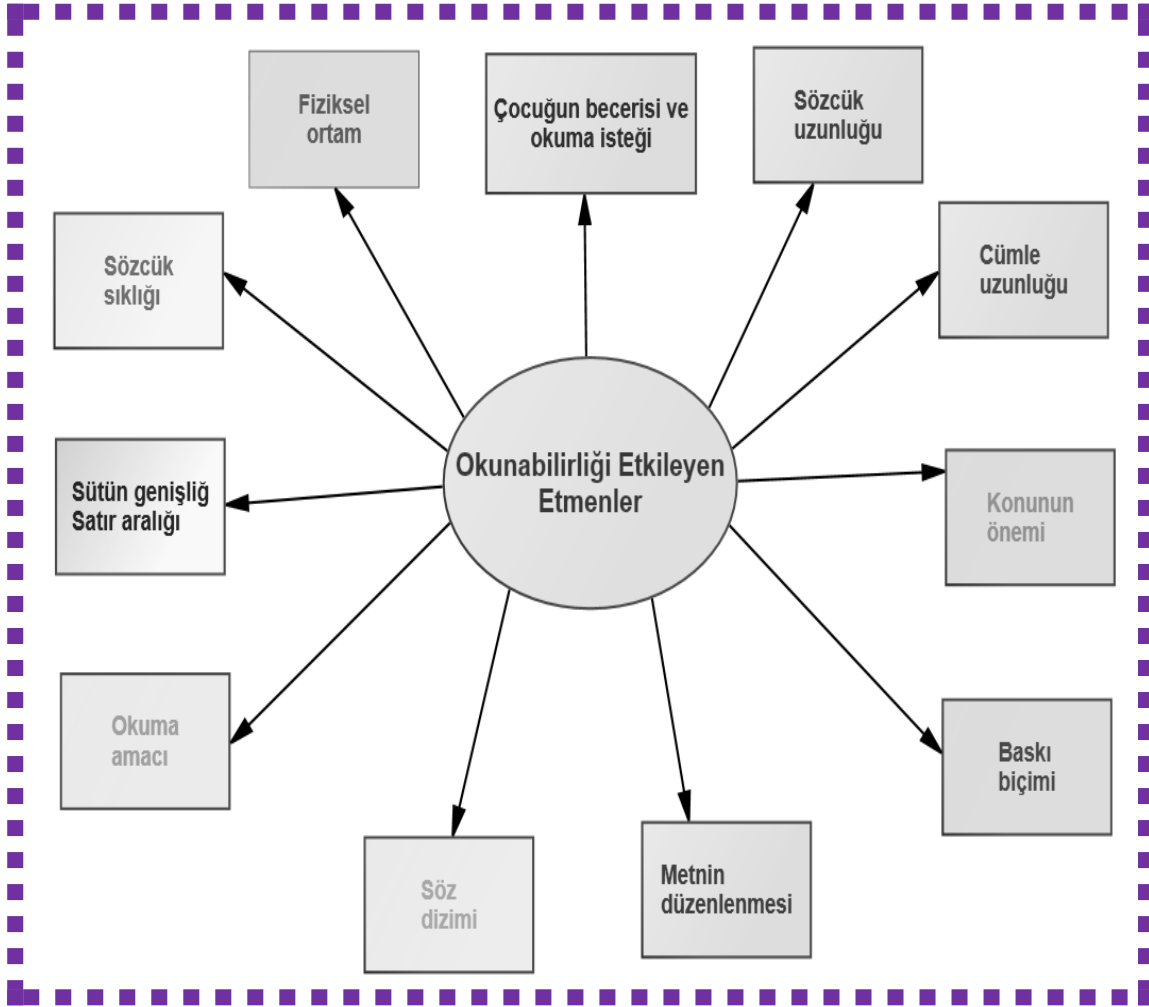
** Dr. Öğr. Üyesi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, ysmnbaki@gmail.com

Giriş

Metin, Türkçe Sözlük'te (2011) “bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst” olarak tanımlanmaktadır. Bu sözcüğün Fransızcadaki (texte) ya da İngilizce'deki (text), Latince'de ise karşılığı “textus” sözcüğü ile karşılanmakta olup bu sözcük “dokuma” ve “kumaş” anlamlarına gelmektedir. Kumaş nasıl farklı birçok iplikten dokunarak oluşuyorsa, metinde kendini oluşturan öğelerin aşama aşama eklenmesiyle harflerin, kelimelerin ve cümlelerin dokuma süreci sonucunda oluşan bir yapıdır (Akbayır, 2007).

Metinler; tarihsel, kültürel ve sosyal değişim süreci içerisinde düşünce ve duyguların düzenlendiği harf denilen sembollerin kullanılarak oluşturulduğu anlamlı biçimbirimlerdir (Aksan, 1999). Metni oluşturan semboller hem anlam hem de biçim olarak bir bütündür. En genel anlamıyla ise metinleşme süreci sonucunda oluşturulan cümlelerin ötesinde kendi içerisinde bütün bir yapıdır (Günay, 2013). Metinleşme sürecinin sonucunda vücuda getirilen metin öncelikli olarak iletişimsel bir amaca hizmet etmekte olup bu amacı yerine getirebilmesi için metin olabilmesi için belli ölçütlere sahip olması gerekir (Gökçe, 2017; Yılmaz, 2010). Alan yazında çeşitli tanımlamalar yapılmakla birlikte pek çok dil ve anlatım unsurundan oluşan organik bir yapı olan metnin unsurları; bağdaşıklık, tutarlılık, amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, durumsallık ve metinlerarasılık olarak tanımlanmaktadır (Beaugrande & Dressler, 1981; Gündüz ve Şimşek, 2011). İşeri'ye (2010) göre ise metinsellik ölçütleri metin merkezli, okur merkezli ve diğer özellikler olmak üzere üç bölümde değerlendirilmekte olup metin merkezli ölçütlerde; gönderimsel, değiştirmeye dayalı, bağlaçlara dayalı, eksiltiyeye dayalı, yinelemeye dayalı, eşdizimliliğe dayalı bağdaşıklık”, “konu birliği/sürekliliği, başlık-içerik uyumu, paragraf-bölüm uyumu” ölçütleriyle değerlendirilmektedir. Metinler, okur merkezli ölçütlerde ise “amaçlılık, kabul edilebilirlik, bilgisellik, belirgin ileti, anlaşılır ileti, uygun dil kullanımı, okunabilirlik” ölçütleriyle; diğer özellikler başlığında ise metinler “yazım ve noktalama, ilgi çekicilik, MEB'in amaçlarıyla uyum, değerlerle uyum, görsel öğeler” ölçütleri olarak sınıflandırılmıştır.

Bir metnin okur tarafından değerlendirilmesi boyutunda İşeri'ye (2010) göre okur merkezli ölçütlerden biri de okunabilirliktir. Göğüş (1978) okunabilirliği belli bir yazıyı belli bir düzeydeki öğrencinin okuyup anlaması olarak tanımlarken Ateşman'a (1997) göre ise okunabilirlik, okuyan tarafından metinlerin kolay ya da güç anlaşılır olma durumudur. Okunabilirlikte amaç metinlerin kelime/cümle uzunluklarından hareketle metnin güçlüğünün belirlenmesi ve bu orandan hareketle metinlerin okuyanın düzeyine uygunluğunun tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Okunabilirlik aslında çok boyutlu bir yapıya sahip olmakla birlikte bu süreci etkileyen pek çok değişken vardır. Rye'a0 (1982) göre bir metnin okunabilirliğini etkileyen değişkenler şunlardır:

Şekil 1. Metnin Okunabilirliği Etkileyen Değişkenler (Çetinkaya, 2010).

Alan yazında yapılan araştırmalarda okunabilirliğin belirlenmesinde ise ağırlıklı olarak sözcük ve cümle uzunluğu esasına dayalı araştırmalar yapılmakta ve metnin içeriği, uzunluğu, yapısı, görsellerin etkisi, okuyucu gibi değişkenler bu işlemin dışında tutulmaktadır (Çetinkaya, 2010; Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Bu araştırmalarda ise okunabilirliğin belirlenmesinde yaygın olarak uzman görüşü, çıkartmalı okunabilirlik işlemi ve okunabilirlik formülleri kullanılmaktadır (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Uzman görüşünün uygulamada uzun bir süre gerektirmesi ve nesnel bir yargıya ulaşmanın güçlüğü yüzünden pek tercih edilmemektedir. Çıkartmalı okunabilirlik işlemi (boşluk doldurma/tamamlama tekniği) ise metinden seçilen 275-300 kelimelik bölümde her beş sözcükte bir sözcüğün çıkarılarak ilgili boşlukların en uygun sözcükle okur tarafından tamamlanmasıdır (Mariotti ve Homan, 2001; aktaran, Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Okunabilirliği belirlemek için yaygın kullanılan olarak kullanılan metot ise okunabilirlik formülleridir. Bu formüllerde amaç, metnin yapısal özelliklerinden hareketle metinleri okuma zorluk ve kolaylıklarına göre sınıflandırmayı amaçlayan araçlarıdır (Çetinkaya, 2010). Bu formüllerde amaç metindeki ilk yüz kelimedeki hece sayısı olarak ortalama kelime uzunluğu ve kelime sayısı olarak ortalama cümle uzunluğundan hareketle metnin güçlük düzeyinin tespit edilmesidir. Alan yazında çeşitli formüller geliştirilmekle birlikte en yaygın olarak bilinenleri; Dale-Chall Formülü, Gunning Fog Index, Fry Okunabilirlik

Grafiği, Flesch-Kincaid Formülü, Raygor Formülü, McLaughlin 'SMOG' Formülü, Ateşman (1997) Formülü ve Çetinkaya-Uzun (2010) Formülüdür. Her dilin kendine has özellikleri olduğu düşüncesinden hareketle yabancı bir dile ait formüllerle değil de o dilin özelliklerine uygun olarak geliştirilen formüllerle güvenilir sonuçlar elde edilecektir. Bu bağlamda Türkçe öğretiminde okunabilirlikle ilgili ilk çalışma Ateşman'ın (1997) Flesch'ten Türkçeye adapte ettiği okunabilirlik formülüyle gerçekleşmiştir. Çetinkaya ise Türkçe için okunabilirlik formülü geliştirmiştir (Çetinkaya, 2010). Bu iki formül alan yazında yaygın olarak kullanılan iki okunabilirlik formülüdür. Bu formüller, metnin yapısal okuma güçlük düzeyi hakkında bilgi vermekte metnin öğrencinin ya da sınıfın düzeyine uygunluğu hakkında kesin sonuçlar vermemekte ve metne ilişkin diğer özelliklerle bütün olarak değerlendirildiğinde metnin seviyeye uygunluğu hakkında bilgi vermektedir (Zorbaz, 2007).

Eğitim-öğretim sürecinin vazgeçilmez araçlarından olan ders kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin düzeylerine uygun olması öğretim programlarında istenilen amaçlara erişim adına önemli bir durumdur (Bağcı ve Ünal, 2013). Eğitim-öğretimdeki pek çok yeniliğe ve gelişen teknolojiye rağmen gerek diğer derslerde gerekse Türkçe derslerinde de en yaygın olarak kullanılan araç ders kitaplarıdır (Ceyhan ve Yiğit, 2004; Sever, 2003). Derslerin kendi kazanımları çerçevesinde düzenlenen ders kitaplarının içeriği dersin niteliğine göre değişmekle birlikte Türkçe ders kitaplarının temel malzemeleri edebi metinlerdir. Derse ilişkin kazanımlar bu metinler aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve temel dil becerileri bu metinler aracılığıyla geliştirilmektedir.

Türkçe dersinin temel kazanımlarından olan okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesinde ders kitaplarında yer alan metinler de ana araç-gereçlerden olup derslerde kullanılan temel malzemeleridir (Zorbaz, 2007). Bu sebeple ders kitaplarındaki metinler programa ve toplumsal yapıya uygun olmakla birlikte ve her sınıf seviyesinde öğrencinin okuma düzeyine uygun olmalıdır (Demir, 2008). MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca belirlenen Türkçe Dersi Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri'nde (2006) "Kullanılan dil, nitelik ve nicelik bakımından (kelime seçimi, cümle yapıları, cümle ve metin uzunluğu) öğrenci düzeyine uygun olmalı" ifadesi bu durumun bir istekten öte ders kitaplarındaki metinler için bir zorunluluk olduğunu ortaya koymaktadır. Alan yazında Türkçe ders kitaplarında okunabilirlik düzeylerinin incelendiği çeşitli çalışmalar mevcut olup bu araştırmalarda Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin büyük çoğunluğunun okunabilirlik ölçütlerini tam olarak karşılamadıkları belirlenmiştir (Çiftçi, Çeçen ve Melanhoğlu, 2007; Demir, 2008; Tosunoğlu ve Özlük, 2011; İskender, 2013; Bağcı ve Ünal, 2013; Okur ve Arı, 2013; Durukan, 2014; Baş ve İnan-Yıldız, 2015; Çakıroğlu, 2015; Mirzaoğlu ve Akın, 2015; Özdemir, 2016). Bu araştırmada da özellikle ortaöğretim evresine geçişteki son basamak olan Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinler Ateşman (1997) ve Çetinkaya-Uzun (2010) okunabilirlik formülleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Böylelikle her iki formülle de metinlerin güçlük düzeyleri ve hangi sınıf seviyesine uygun olduğu birlikte değerlendirilmiştir.

Bu çerçevede araştırmada 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin kelime ve cümle uzunlukları ile okunabilirlik düzeylerinin belirlenerek bu metinlerin sınıf düzeyine uygunluğunun incelenmesi amaçlanmıştır. Bu araştırmada Türkçe dersi 8. sınıf kitabında

yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyleri nasıldır?” sorusunda cevap aranmıştır. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin ortalama sözcük ve tümce uzunluğu nedir?
2. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülüne göre Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirlik güçlüğü nedir?
3. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülüne göre Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki bilgilendirici metinlerin okunabilirlik güçlüğü nedir?
4. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülüne göre Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki öyküleyici metinlerin okunabilirlik güçlüğü nedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliğinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırma nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemde; sosyal fenomenler, insan davranışları ve bu davranışların sebepleri detaylı bir şekilde doğal süreci içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulmaktadır (Condrad ve Serlin, 2011). Bu yöntemle gerçekleştirilen araştırmada doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemede, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı, görsel ve dijital malzemelerin toplanıp incelenmesi amaçlanır (Sönmez ve Alacapınar, 2011, Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Araştırma Örneklemi

Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle belirlenen örneklem, 2017-2018 eğitim-öğretim yılında MEB Yayınları tarafından hazırlanan Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki 22 tane okuma ve serbest okuma metinlerinden oluşan dokümanlardır. Araştırmada Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki serbest okuma metinleri de dâhil edilmekle birlikte şiirler araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, betimsel analiz yoluyla incelenmiştir. Bu analizde, elde edilen veriler derin bir işleme tabi tutularak betimsel bir yaklaşımla önceden belirlenen temalar altında sunulması şeklinde gerçekleşmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırmada Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki okuma ve serbest okuma metinlerinde oluşan dokümanlara ilişkin veriler önceden belirlenen temalara göre oluşturulan plan dâhilinde analiz edilmiş, özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Öncelikle betimsel analizin kapsamı oluşturulmuş ve verilerin analizindeki boyutlara göre hangi temalar altında sunulacağı belirlenmiş ve veriler sınıflandırılmıştır. Bu kapsamda Türkçe dersi 8. Sınıf kitabındaki metinler ilgili temalara göre ve tür açısından öyküleyici ve bilgilendirici olmak üzere sınıflandırılarak ders kitabındaki Okuma Kültürü, Atatürk, Millî Kültür, Kişisel Gelişim, Toplum Hayatı, Zaman ve Mekân temaları altında ayrı ayrı tablolandırılmıştır.

Verilerin işlenmesi aşamasında ise metinlerin kelime, cümle uzunlukları ve okunabilirliklerinin tespitinde, Ateşman'ın (1997), Flesch'ten Türkçeye uyarladığı

okunabilirlik formülü ve Çetinkaya (2010)'nın geliştirdiği Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülü kullanılmıştır. Ateşman (1997) tarafından uyarlanan formülde kelime ve cümle uzunluğunu esas alan ve metinden seçilen yüz kelime bir bölümde uygulanabilen formül şu şekildedir:

$$\text{Okunabilirlik Sayısı} = 198,825 - 40,175 \times A - 2,610 \times B$$

A: Ortalama sözcük uzunluğu

B: Ortalama cümle uzunluğu

Çetinkaya (2010)'nın Türkçeye göre geliştirdiği Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülü şu şekildedir:

$$OP = 118,823 - 25,987 \times OSU - 0,971 \times OTU$$

OP = Okunabilirlik puanı

OTU = Ortalama tümce uzunluğu

OSU = Ortalama sözcük uzunluğu

Bu iki okunabilirlik formülüne göre metinlerin okunabilirlik düzeyleri ortaya konulmuştur. Metinler şu basamaklara göre analiz edilmiştir (Çetinkaya, 2010):

1. Sözcüklerin sayılması: Boşlukla aralanmış, sayılar, yazı birimler, semboller ve yazı birim kümeleri sözcük olarak kabul edilmiştir. Birleştirme çizgisiyle ayrılmış sözcükler ve kısaltmalar sözcük olarak kabul edilmiştir.

2. Cümlelerin sayılması: Dilbilgisel olarak diğer tümce veya tümleçten bağımsız olduğu düşünülen her birim tümce olarak kabul edilmiştir. Nokta (.), soru işareti (?), açıklama noktası (:) ve iki parantez ( ) bitirilmiş bir tümce olarak kabul edilmiştir. Ayrıca virgül (,) ile ayrılmış sıralı tümceler ve ve/veya/dA/ki/yahut gibi çeşitli bağlaçlarla bağlanmış bağlı tümcelerin her biri de tümce olarak sayılmıştır. Metinlerin okunabilirliğinin belirlenmesi için öncelikle ilk yüz kelime dilimdeki cümle sayılarına bakılmıştır. Eğer cümle yüz kelime bitmiyorsa ilk yüz kelimeye dahil olan kelime sayısı, o cümlelerin toplam kelime sayısına bölünmüştür. Örneğin ilk yüz kelime 20 tam cümle ve bir yarım cümle olsun. Yarım cümlelerin ilk yüz kelime içerisinde kalan kelime sayısı 3, aynı cümlelerin toplam kelime sayısı ise 4 olsun. Yarım cümle $\frac{3}{4}$ şeklindeki hesaplamayla 0.75 olarak hesaplanır. Ardından mevcut 20 cümleyle toplanır ve toplam cümle sayısı 20.75 olarak hesaplanmış olur.

3. Hecelerin sayılması: Seslemler sesletildiği biçimiyle sayılmıştır. Semboller ve şekiller de sesletildikleri biçimiyle sayılmıştır.

4. Ortalama tümce uzunluğunun bulunması (OTU): Toplam sözcük sayısının tümce sayısına bölünmesiyle hesaplanır.

$$OTU = \frac{\text{Toplam sözcük sayısı}}{\text{Toplam tümce sayısı}}$$

5. Ortalama sözcük uzunluğunun bulunması (OSU): Toplam seslem sayısının toplam sözcük sayısına bölünmesiyle hesaplanır.

$$OSU = \frac{\text{Toplam hece sayısı}}{\text{Toplam sözcük sayısı}}$$

Toplam sözcük sayısı

6. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülünde değerlerin yerine konularak metinlerin okunabilirlik puanlarının hesaplanması.

Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici ve öyküleyici türdeki 22 metnin yukarıdaki basamaklar takip edilerek okunabilirlik puanları hesaplanmıştır. Bu formüllerden hareketle her metne ilişkin elde edilen okunabilirlik puanları Ateşman ve Çetinkaya-Uzun formülündeki değerlendirmeler kapsamında tanımlanarak metinlerin okunabilirlik düzeyi tespit edilmiştir. Böylelikle her metnin ortalama kelime ve cümle uzunluğu, metnin düzeyi, okunabilirliği ve sınıf seviyesine ilişkin bulgulara ait frekans ve yüzde değerleri tablolar ve grafikler şeklinde sistematik olarak karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

Araştırmada kapsamındaki metinlerin okunabilirliklerinin puanlarının hesaplanması ve bu süreçte kullanılan okunabilirlik formülleri ve düzeylerinin belirlenmesine ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Ateşman ve Çetinkaya-Uzun’a Göre Okunabilirlik Puanları ve Düzeyleri

Ateşman Okunabilirlik Formülü Düzeyleri		Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülü Düzeyleri		
Puan	Derece	Puan	Okuma Düzeyi	Sınıf Seviyesi
90-100	Çok kolay	51+	Bağımsız okuma	5, 6 ve 7. sınıf
70-89	Kolay			
50-69	Orta güçlükte	35-50	Eğitsel düzey	8 ve 9. sınıf
30-49	Zor			
0-29	Çok zor	0-34	Engelli Düzey	10,11 ve 12. sınıf

Okunabilirliğe ilişkin düzeylerdeki temel nokta sözcüklerdeki hece ve cümlelerdeki sözcük sayısıdır. Bu okunabilirlik düzeylerindeki temel etmen sözcüklerdeki seslem sayısı ve tümcelerdeki sözcük sayısıdır. Ateşman (1997)’a göre İngilizce ve Türkçe metinlerdeki ortalama seslem ve sözcük uzunlukları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkçe /İngilizce Zorluk Derecesine Göre Sözcük ve Tümce Uzunlukları

TÜRKÇE		ZORLUK DERESESİ	İNGİLİZCE	
Sözcük Uzunluğu (Seslem Sayısı)	Cümle Uzunluğu (Sözcük Sayısı)		Sözcük Uzunluğu (Seslem Sayısı)	Cümle Uzunluğu (Sözcük Sayısı)
2.2	4	Kolay Metin	1.3	10
2.6	10	Normal Metin	1.5	17
3.0	30	Zor Metin	1.8	27

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde, Türkçe dersi 8. sınıf kitabında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeyleri temalara göre sınıflandırılarak tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 3. Okuma Kültürü Temasındaki Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		Sınıf Seviyesi
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	
Okuma Serüvenim Nasıl Başladı?	Öyküleyici	2.82	6.66	67.61	Orta güçlükte	39.07	Eğitsel düzey	8 ve 9
Sarı Traktör	Bilgilendirici	3.36	4.08	53.20	Orta güçlükte	26.73	Engelli düzey	10,11 ve 12
Okumak	Bilgilendirici	2.27	4.63	95.55	Çok kolay	55.99	Bağımsız okuma	5,6 ve 7
Kütüphaneler	Bilgilendirici	2.63	5.44	78.97	Kolay	45.19	Eğitsel düzey	8 ve 9

Tablo 3'e göre bu temadaki metinlerin ortalama kelime uzunluklarının 2.27 ile 3.36 arasında, ortalama cümle uzunluklarının da 4.08 ile 6.66 arasında değiştiği görülmektedir. Ateşman okunabilirlik formülüne göre bu temada orta güçlük düzeyinde iki, kolay düzeyde bir, çok kolay düzeyde ise bir metin olduğu tespit edilmiştir. Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre ise iki metin sınıf seviyesinde olmakla birlikte bir metin bağımsız okuma (5,6 ve 7) düzeyindeyken bir metninde engelli düzeyde (10, 11 ve 12) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. Atatürk Temasındaki Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		Sınıf Seviyesi
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	
İşte Onun Evrensellik Anlayışı	Bilgilendirici	2.62	4.42	82.04	Kolay	46.45	Eğitsel düzey	8 ve 9
Onuncu Yıl Nutku	Bilgilendirici	2.66	4.54	82.15	Kolay	45.30	Eğitsel düzey	8 ve 9
Atatürk ve Bilim	Bilgilendirici	2.66	5.86	76.67	Kolay	44.00	Eğitsel düzey	8 ve 9
Atatürk'te Millet Sevgisi	Bilgilendirici	2.96	4.48	68.21	Orta Güçlükte	37.55	Eğitsel düzey	8 ve 9
Gazi Mustafa Kemal'in Balıkesir Hutbesi	Bilgilendirici	2.84	3.69	75.09	Kolay	41.44	Eğitsel düzey	8 ve 9

Tablo 4'e göre Atatürk temasındaki metinlerin ortalama kelime uzunlukları 2.62 ile 2.96 arasında, ortalama cümle uzunlukları da 3.69 ile 5.86 arasında değiştiği görülmektedir. Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre bu temadaki metinlerin sadece biri orta güçlükte diğer metinler ise kolay metin olarak değerlendirilmiştir. Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre ise bu temadaki tüm metinlerin eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu görülmüştür.

Tablo 5. Millî Kültür Teması Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		Sınıf Seviyesi
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	
Evliya Çelebi	Bilgilendirici	2.83	4.15	74.29	Kolay	41.24	Eğitsel düzey	8 ve 9
Orta Oyunu	Bilgilendirici	2.71	4.97	76.98	Kolay	43.57	Eğitsel düzey	8 ve 9

Tablo 5'e göre Millî Kültür temasındaki metinlerin ortalama kelime uzunluklarının 2.83 ile 2.71 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre bu temadaki metinlerin tümünün okunabilirlik açısından kolay metin olduğu gözlenmiştir. Çetinkaya'nın (2010) formülüne göre ise bu temadaki tüm metinlerin eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Kişisel Gelişim Teması Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Sınıf Seviyesi
Empati ile Yaşamak	Bilgilendirici	3.08	4.54	65.28	Orta Güçlükte	34.39	Engelli düzey	10, 11 ve 12
Karanfiller ve Domates Suyu	Öyküleyici	2.94	4.12	69.95	Kolay	38.42	Eğitsel düzey	8 ve 9
Martı	Öyküleyici	2.68	7.11	75.79	Kolay	42.28	Eğitsel düzey	8 ve 9
Hellen Keller	Bilgilendirici	3.17	11.03	47.65	Zor	27.73	Engelli düzey	10, 11 ve 12

Tablo 6'ya göre Kişisel Gelişim temasındaki metinlerin ortalama kelime uzunluklarının 2.68 ile 3.17 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ateşman'a (1997) göre bu temadaki metinlerin tümü okunabilirlik açısından orta güçlükten başlayarak kolaydan zora doğru bir sıra takip ettiği gözlenmiştir. Çetinkaya'nın (2010) formülüne göre ise bu temadaki engelli düzeyden başlayarak (10,11 ve 12) eğitsel düzeyden (8 ve 9) tekrar engelli düzeye doğru bir gelişim takip ettiği görülmüştür.

Tablo 7. Toplum Hayatı Teması Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Sınıf Seviyesi
Ergenekon Destanı	Bilgilendirici	2.54	5.19	85.57	Kolay	47.79	Eğitsel düzey	8 ve 9
Misafirliklerimiz	Bilgilendirici	3.00	5.85	63.04	Orta Güçlükte	35.12	Eğitsel düzey	8 ve 9
İmece	Öyküleyici	2.51	4.75	85.60	Kolay	47.99	Eğitsel düzey	8 ve 9
Tasmalı Güvercin	Öyküleyici	2.52	5.86	82.29	Kolay	47.65	Eğitsel düzey	8 ve 9

Tablo 7'ye göre Toplum Hayatı temasındaki metinlerin ortalama kelime uzunlukları 2.51 ile 3.00 arasında, ortalama cümle uzunlukları da 4.75 ile 5.85 arasında değiştiği görülmektedir. Ateşman'a (1997) göre bu temadaki metinlerin okunabilirlik açısından ağırlıklı olarak kolay metin olduğu bununla birlikte orta güçlükte bir metne de yer verildiği tespit edilmiştir. Çetinkaya'nın (2010) formülüne göre ise bu temadaki metinlerin tümünün eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Zaman ve Mekân Teması Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

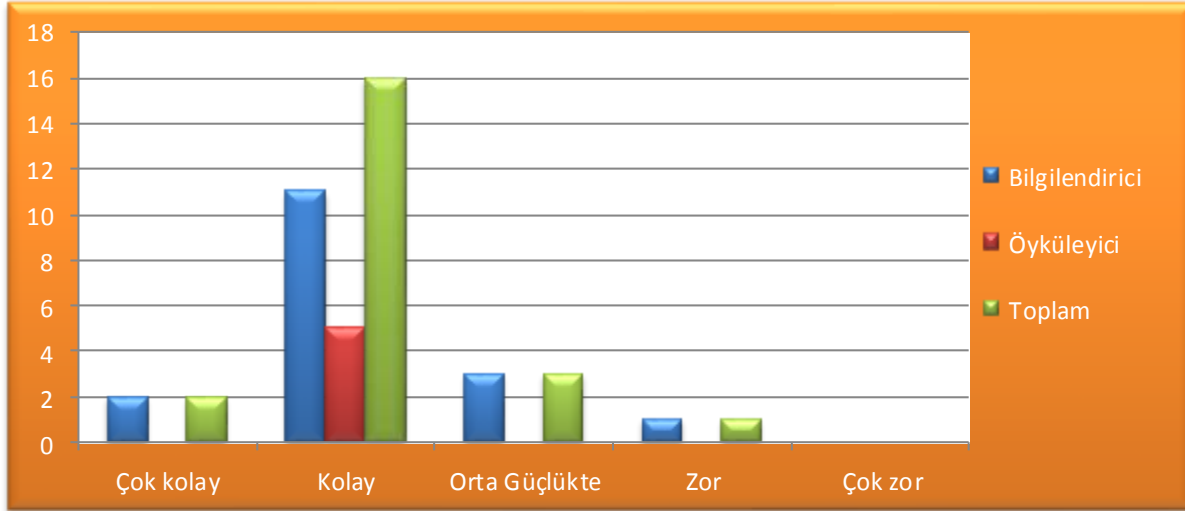
Temalar	Metnin Türü	Ortalama Kelime Uzunluğu	Ortalama Cümle Uzunluğu	Ateşman		Çetinkaya		Sınıf Seviyesi
				Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	Okunabilirlik Düzeyi	Metnin Düzeyi	
Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu?	Bilgilendirici	2.41	4.15	91.17	Çok kolay	52.18	Bağımsız Okuma	5,6 ve 7
Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Bilgilendirici	2.56	4.16	85.13	Kolay	48.26	Eğitsel düzey	8 ve 9
Türk Evinde Türk Dili, Türk Dilinde Türk Evi	Bilgilendirici	2.55	9.08	76.77	Kolay	43.75	Eğitsel düzey	8 ve 9

Tablo 8'e göre Zaman ve Mekân temasındaki metinlerin ortalama kelime uzunlukları 2.41 ile 2.56 arasında, ortalama cümle uzunlukları da 4.15 ile 9.08 arasında değiştiği görülmektedir. Ateşman'a (1997) göre bu temadaki metinlerin okunabilirlik açısından ağırlıklı olarak kolay metin olduğu bununla birlikte çok kolay düzeyde bir metne de yer verildiği tespit edilmiştir. Çetinkaya'nın (2010) formülüne göre ise bu temadaki metinlerin tümünün eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu bununla birlikte eğitsel düzeyde (8 ve 9) tespit edilmiştir.

Tablo 9. Türkçe Dersi 8. Sınıf Kitabındaki Metinlerin Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Dağılımı

Ateşman'a Göre Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri	Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çok kolay	2	11.76	-	-	2	9.09
Kolay	11	64.70	5	100	16	72.72
Orta Güçlükte	3	17.64	-	-	3	13.63
Zor	1	5.88	-	-	1	4.54
Çok zor	-	-	-	-	-	-

Tablo 9'a göre Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki bilgilendirici metinlerin, okunabilirlik açısından en çok kolay düzeyde olduğu, çok zor düzeydeki metinlere ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Öyküleyici metinlerde ise sadece kolay düzeyde metinler yer verildiği görülmüştür. Ders kitabındaki tüm metinler açısından yapılan değerlendirmede ise en çok kolay düzeyde en az ise zor düzeyde metinlere yer verilirken çok zor düzeyde metne yer verilmemiştir.

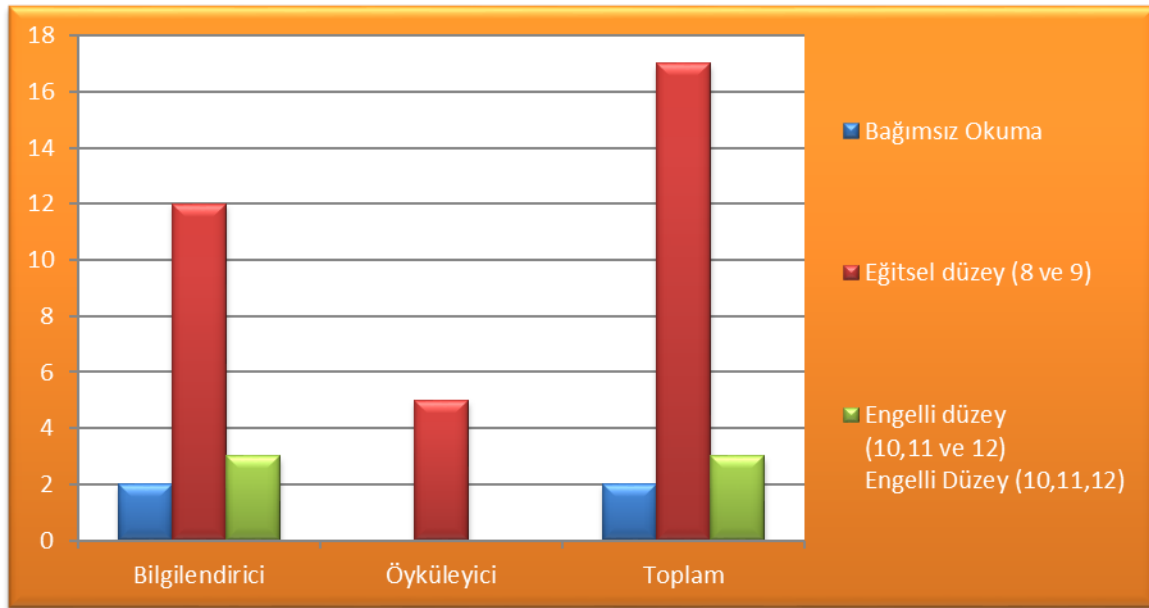

Şekil 2. Bilgilendirici ve Öyküleyici Metinlerin Ateşman'ın Okunabilirlik Formülüne Göre Dağılımı

Tablo 10. Türkçe Dersi 8. Sınıf Kitabındaki Metinlerin Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Dağılımı

Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Düzeyleri	Bilgilendirici Metin		Öyküleyici Metin		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Bağımsız Okuma (5,6 ve 7)	2	11.76	-	-	2	9.09
Eğitsel düzey (8 ve 9)	12	70.58	5	100	17	77.27
Engelli düzey (10,11 ve 12)	3	17.64	-	-	3	13.63

Tablo 8'e göre Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinler Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre en çok eğitsel düzeyde en az ise bağımsız düzeyde ve çok zor düzeyde metinlerden oluşmaktadır.

Şekil 2. Bilgilendirici ve Öyküleyici Metinlerin Çetinkaya-Uzun Okunabilirlik Formülüne Göre Dağılımı

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada Türkçe dersi 8. sınıf kitabında yer alan metinler okunabilirlik açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda Okuma Kültürü temasındaki metinlerin sınıf seviyesinin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre orta güçlükten çok kolay ve kolaya doğru bir sıra takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise iki metin sınıf seviyesinde olmakla birlikte diğer iki metinden biri sınıf seviyesinin altında bir diğeri de sınıf seviyesinin üzerinde olan metinlerdir. Metinlere ilişkin bu değerlendirmeden hareketle bu sonucun öğretimin ilkesinde kolaydan zora ilkesinin tersine bir durum olduğu söylenebilir. Metinlerin tema içerisinde kolaydan zora doğru ilerlemesi hem öğretim ilkeleri hem de metinlerin okunabilirliği açısından daha yerinde bir yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Ayrıca bu temadaki metinlerin hepsinin sınıf düzeyine uygun olmadığı söylenebilir. Atatürk temasındaki metinlerin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne ağırlıklı olarak kolay metinlerden oluştuğu ve metinlerin tema içerisinde kolaydan orta güçlüğü doğru gitmesine ilişkin bulgulardan hareketle öğretim ilkeleri açısından daha uygun olacaktır. Çetinkaya-Uzun formülü açısından yapılan değerlendirmede ise tüm metinlerin sınıf seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Millî Kültür temasındaki metinlerin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne sınıf seviyesine göre kolay metinler olduğu, Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise tüm metinlerin sınıf seviyesinde olduğu tespit edilmiştir. Kişisel Gelişim temasındaki metinlerin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre orta güçlükteki metin düzeyinden başlayıp kolay ve zor metin düzeyine doğru bir gelişim takip edilmiş sadece bir metnin zor düzeyde olduğu belirlenmiştir. Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise sınıf düzeyine uygun metinler olmakla birlikte iki metnin engelli düzeyde yani sınıf seviyesinin üzerinde olması da metinlerin okunabilirliğini etkileyen olumsuzluk olarak değerlendirilebilir. Sınıf seviyesinin üzerinde metin kullanımı ise anlamayı güçleştireceğinden öğrencilerin okuma isteği ve cesaretini kırarak okuma sevgisi ve alışkanlığının gelişimini olumsuz etkileyebilir (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Bu sebeple seçilecek metinlerde sınıf seviyesine uygunluk metnin anlaşılabilirliği ya da bu metin aracılığıyla amaçlanan kazanımlara erişim açısından daha yararlı sonuçlar elde edilmesine katkı sağlayacaktır. Toplum Hayatı temasındaki metinlerin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre kolay ve orta güçlükte metinlerden oluştuğu, Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise tümünün eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu görülmüştür. Bu temada yer alan metinlerin sınıf seviyesine hitap eden metinler olduğu söylenebilir. Zaman ve Mekân temasındaki metinlerin Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre ağırlıklı olarak kolay metin olduğu Çetinkaya-Uzun formülüne göre ise bu temadaki metinlerin tümünün eğitsel düzeyde (8 ve 9) olduğu belirlenmiştir. Temalara ilişkin değerlendirmelerden hareketle her temada sınıf seviyesine uygun olmayan metinler olmakla birlikte ders kitabındaki metinlerin ağırlıklı olarak sınıf seviyesine uygun metinler olduğu söylenebilir. Ancak tema içerisinde metinlerin akışına bakıldığında kolaydan zora bir sistematik yapının olmadığı söylenebilir. Baş ve İnan-Yıldız'a (2015) göre de metinlerdeki okunabilirlik düzeyinin kolaydan zora doğru, metin türlerine bağlı ve amaçlı olarak artırılmalıdır. Ayrıca temalara bağlı olarak metinlerin güçlük düzeyinde bir standart belirlenmeli ve bu standartlara ilişkin şartlar öğretim programında tüm şeffaflığıyla ortaya konulmalıdır. Ayrıca ders kitaplarına seçilen metinlerin tematik odaklı olması bu seçimde kitap yazarlarını okunabilirlik

çerçevesine sınırlandırmakta olup okunabilirliğe ilişkin bu sorunların sebepleri arasında sayılabilir. Yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde tematik ve sarmal bir anlayışla oluşturulan Türkçe ders kitaplarının bu niteliksel yapılandırma durumunun çeşitli aksaklıklara sebep olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Araştırma sonucunda elde edilen bir diğer sonuç da Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre bilgilendirici metinlerin büyük oranı ve öyküleyici metinlerin ise tamamının kolay metinler olduğu; Çetinkaya'nın okunabilirlik formülüne göre ise bilgilendirici metinlerin çok büyük oranı, öyküleyici metinlerin ise tamamının eğitsel düzeyde (8 ve 9 sınıf) olduğu görülmüştür. Buna karşın sınıf seviyesinin üstünde ve altında metinler olduğu da tespit edilmiştir. Bu bulgulardan hareketle incelenen Türkçe ders kitabındaki bilgilendirici ve öyküleyici metinlerin büyük çoğunluğunun sınıf seviyesine uygun olduğu söylenebilir. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007), Ateşman'ın okunabilirlik formülüne dayanarak yaptıkları incelemede Türkçe dersi 6. sınıf kitabındaki öyküleyici metinlerin %62'sinin, bilgilendirici metinlerin %18'inin kolay ya da çok kolay düzeyde olduğunu; öyküleyici metinlerin %3'ünün, bilgilendirici metinlerin ise %35'inin zor ya da çok zor düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Okur ve Arı'nın (2013) 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri okunabilirlik açısından inceledikleri araştırmalarında öyküleyici metinlerin okunabilirlik açısından daha kolay olduğu sınıf seviyesine bağlı olarak metinlerin okunabilirlik seviyesinin de yükseldiği belirlenmiştir. Baş ve İnan-Yıldız (2015), Türkçe dersi 2. sınıf kitabındaki öyküleyici metinlerin okunabilirlik düzeyinin bilgilendirici metinlere göre daha kolay olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Bağcı ve Ünal'ın (2013) Türkçe dersi 8. sınıf kitabına ilişkin araştırmasında da öyküleyici metinlerin okunabilirlik düzeylerinin daha kolay olduğu tespit edilmiştir. Mirzaoğlu ve Akın'ın (2015) Türkçe dersi 5. sınıf kitabındaki metinler üzerinde yaptığı araştırmada da öyküleyici metinlerin bilgilendirici metinlere göre daha basit, okunabilirlik düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Zorbaz'ın (2007) Ateşman formülüyle incelediği ders kitaplarındaki masallara ilişkin yaptığı araştırmada ise metinlerin sınıflara göre çok değişmediğini, 4. sınıftaki metinlerin 3. sınıftaki metinlere göre daha kolay olduğunu ve 6. sınıf ile 7. sınıf için seçilmiş metinler arasında güçlük yönünden neredeyse hiçbir fark olmadığını belirtmiştir. Ayrıca araştırmada bilgilendirici metinlerin ortalama kelime ve cümle uzunluklarının öyküleyici metinlere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Okur ve Arı'nın (2013) araştırmasından elde ettiği sonuçlara göre de 6, 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin seslem ve sözcük uzunluğu, öyküleyici metinlere göre daha uzundur. Bu sonuç alan yazındaki başka araştırmalarla da örtüşmektedir (Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu, 2007; Temur, 2002; Zorbaz, 2007). Ayrıca bu araştırmada metinlerdeki ortalama cümle uzunluklarının, ortalama kelime uzunluklarından daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu'nun (2007) araştırmasında cümle uzunluklarının fazla olması bilgilendirici metinlerin fazla oluşuna bağlanmakla birlikte bu araştırmadaki bu sonucun da bilgilendirici metinlerin fazla oluşu olarak değerlendirilebilir. Ders kitaplarında öyküleyici ve bilgilendirici metinler arasındaki dağılımda da bir standardın olması Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici ve bilgilendirici metinler arasındaki okunabilirlik seviyesindeki bu farklılık ortadan kaldırılmasına katkı sağlayacaktır.

Türkçe ders kitabındaki metinler bütün olarak değerlendirildiğinde Ateşman'ın okunabilirlik formülüne göre en çok kolay düzeyde en az ise zor düzeyde ve çok zor düzeyde metinlere yer verildiği belirlenmiştir. Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre en çok eğitsel düzeyde en az ise bağımsız düzeyde metinlerden oluşmaktadır. Bağcı ve Ünal'ın (2013) araştırmasında Ateşman okunabilirlik formülüne göre Türkçe dersi 8. sınıf kitaplarındaki metinlerin %55,35'i orta düzeyde, Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre ise %69,64'ü eğitsel okuma düzeyindedir. Okur ve Arı (2013) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre Türkçe dersi 8. sınıf kitaplarında yer alan metinlerin Ateşman okunabilirlik formülüne göre en çok orta düzeyde, Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülüne göre ise en çok eğitsel okuma düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu araştırma sonucu Ateşman formülüne ilişkin sonuçlar açısından örtüşmemekle birlikte her üç araştırma sonucu da Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formülü açısından en çok eğitsel düzeyde metinlere yer verildiği ve ders kitaplarında yer alan metinlerin çoğunluğunun 8. sınıf okuma seviyesine uygun olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın Mert'in (2011) Türkçe dersi 8. sınıf kitabındaki metinlerin okunabilirliğini incelediği araştırmasında ise metinlerin sınıf düzeyinin altında olduğu ve metinlerin seçiminde metinsellik ölçütlerinin dikkate alınmadığı ortaya konulmuştur. Bu sonuçlardan hareketle ders kitaplarında çoğunlukla sınıf seviyesi dikkate alınmakla birlikte bunun dışında uygulamaların olduğuna ilişkin sonuçların olduğu da söylenebilir.

Bu çalışmada Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin belirlenmiştir. Okunabilirliğin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biri olan okunabilirlik formülleri metnin yapısal okuma güçlük düzeyine ilişkin fikir vermekle birlikte mevcut işlevi ancak metinsellik ölçütleriyle birlikte değerlendirildiğinde daha yetkin bir şekilde açığa çıkacaktır. Nitekim Budan (2005) ve Zorbaz (2007) da okunabilirlik formüllerinin sadece nicel verileri değerlendirmeye alması ve okuyucudan kaynaklanan faktörleri dikkate almamasının yanı sıra her metin türüne uygulanamamaları sebebiyle sadece okunabilirlik formülüne dayalı değerlendirmenin eksik olacağı kanaatinde. Ayrıca genelleyci formüllerin ve uzman kanısının tek başına güvenilir sonuçlar vermediği ve yeterli olmadığı söylenebilir (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Bununla birlikte okunabilirliğin metinsellik ölçütlerinden biri olarak ders kitaplarına metin seçiminde dikkate alınması gerekli bir ölçüt olduğu ancak bu ölçütün diğerleriyle daha kesin ve işlevsel sonuçlar vereceği göz ardı edilmemelidir. Durukan'ın (2014) yaptığı çalışmada ise metinlerin okunabilirlik düzeylerine göre öğrencilerin okuma hızları ve anlama düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu ortaya konulmuştur. Bu da okunabilirliğin okuduğunu anlama ve okuma hızı üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Oysaki alan yazındaki araştırmalar, okullarda ders kitabı veya okuma kitabı olarak sunulan eserlerin hazırlanmasında öğrencilerin gelişim düzeyleri açısından etkili olan ölçütlerin ve bunlar içerisinde özellikle okunabilirliğin çok fazla dikkate alınmadığını ortaya koymaktadır. İşeri'nin (2010) metinsellik ölçütlerini okur merkezli ölçütler başlığı altında "amaçlılık, kabuledilebilirlik, bilgisellik, belirgin ileti, anlaşılır ileti, uygun dil kullanımı, okunabilirlik" ölçütleriyle değerlendirmesinden hareketle okunabilirlik formüllerinin ancak diğer metinsellik ölçütleriyle değerlendirildiğinde daha realist sonuçlar ortaya konulacağı unutulmamalıdır. Ayrıca Türkçeye uygun okunabilirlik formüllerinin sadece metnin güçlüğüne yanı sıra sözcüklerin ve cümlelerin anlamları, sayılarına

ilişkin standartlarının geliştirilmesi (Okur ve Arı, 2013), ayrıca tüm metin türlerini analiz edecek düzeyde formüllerin geliştirilmesine ihtiyaç olduğu söylenebilir. Ayrıca ders kitaplarında yer verilecek metinlerde okunabilirlik ve anlaşılabilirlikte sorunların olduğunu; uzman görüşünün her zaman isabetli ve doğru sonuçlar veremediğine ilişkin sonuçlardan hareketle ders kitapları için metin seçiminde güvenilirliği artıran farklı yöntemlerin kullanılması gerektiğini de göstermektedir (Karatay, Bolat ve Güngör, 2013). Bu sonuçlardan hareketle okunabilirlik formüllerinin içeriğinin genişletilerek öğrencilerin kavrama düzeylerinin ve farklı metin türlerinin analizini de kapsayan nitelikte okunabilirlik formüllerinin geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Okunabilirliğin tek başına değil diğer metinsellik ölçütleriyle işe koşulması ve bunların bütünsel olarak değerlendirilmesini sağlayacak kriterlerin de net olarak belirlenmesi gerekir. Okunabilirlik formülü objektif sonuçlar vermekle birlikte sahip olmakla birlikte, uzman görüşünün tek başına oluşturduğu subjektifliği ortadan kaldırmaktadır. Bu sebeple okunabilirlik formülündeki gibi somut göstergelere dayalı ve metni çoklu bakış açısıyla değerlendirebilecek formüllere ihtiyaç olduğu söylenebilir. Elbette ki metnin okunabilirliği ancak metinsellik ölçütleriyle eş güdümlü olarak bütünsel bir değerlendirmede manidar sonuçlar ortaya konulmasını sağlayacaktır. Metin seçilmesinde asıl gayenin estetik duyuş seviyesine erişmek olduğundan hareketle Türkçe ders kitaplarında yer verilecek bu metinlerin, estetik edebi metin özelliklerine de sahip olmaları gerekmektedir. Ayrıca bu özelliklerinin yanı sıra bu metinlerin Türk dilinin eşsiz niteliklerini ve anlam zenginliğini ortaya koyacak ana dili sevgisini geliştirecek seçkin metinlerden oluşması da daima göz önünde bulundurulması gereken bir niteliktir.

Kaynakça

- Akbayır, S. (2007). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aksan, D. (1999). *Anlambilim-anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Bağcı, H. & Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 12-28.
- Baş, B. & İnan-Yıldız, F. (2015). 2. Sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirlik açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 52-61.
- Beaugrande, R. A. D. & Dressier W. (1981). *Introduction to text linguistics*. London: Longman Group Company.
- Ceyhan, E. & Yiğit, B (2004). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Conrad, C. F. & Serlin, R. C. (2011). *Research education*. USA: SAGE Publications.
- Çakıroğlu, O. (2015). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin öğrenme güçlüğü olan öğrenciler açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14 (2), 671-681.

- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. & Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 206-219.
- Demir, T. (2008). *İlköğretim yedinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tespit edilmesine yönelik bir değerlendirme*. 17. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sakarya.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2 (3), 68-76.
- Günay, D. (2013). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayınları.
- İskender, E. (2013). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kelime ve cümle yapılarıyla okunabilirlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- İşeri, K. (2010). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri*. *Türkçe ders kitabı çözümlenmeleri* (ed. Hakan Ülper). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karatay, H., Bolat, K. K. & Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(6), 603-623.
- Mert, E. L. (2011). 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7-23.
- Mirzaoğlu, V. & Akın, E. (2015). 5.sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin okunabilirliği üzerine bir inceleme. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 146-155.
- Okur, A. & Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12 (1), 202-226.
- Özdemir, S. (2016). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki öyküleyici ve bilgilendirici metinlerin okunabilirlik durumu. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 1 (1), 33-46.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2011). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Temur, T. (2002). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler ile öğrenci kompozisyonlarının okunabilirlik düzeyleri açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tosunoğlu, M. & Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf Türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim*, 189, 219-229.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Ders Kitaplarını İnceleme ve Değerlendirme Ölçütleri (2006). http://ttkb.meb.gov.tr/derskitap_olcut.aspx (Erişim Tarihi: 14. 02. 2019).

- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zorbaz, K. Z. (2007). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.